

І. О. Потьомкін,
аспірант, Державний університету економіки і технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-1967-3197>
Г. Ю. Кучерова,
д. е. н., професор кафедри Управління бізнесом,
Державний університету економіки і технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8635-6758>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.16.103

СТРУКТУРИЗАЦІЯ ЗНАНЬ ПРО БІЗНЕС-КЛІМАТ ЯК СКЛАДНУ СИСТЕМУ

I. Potyomkin,
Postgraduate student,
State University of Economics and Technology, Kryvyi Rih
H. Kucherova,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Business Management,
State University of Economics and Technology: Kryvyi Rih

STRUCTURING KNOWLEDGE ABOUT THE BUSINESS CLIMATE AS A COMPLEX SYSTEM

У статті структуровано знання та актуалізовано уявлення про поняття "бізнес-клімат", його суть, роль, функції, типологію, взаємозв'язки із іншими економічними категоріями, пріоритетність змін та відповідальність за його якість (рівень). Охарактеризовано поступове зростання складності дослідження бізнес-клімату і бізнес-середовища загалом як системи. Узагальнено параметри, що характеризують рівень (якість) бізнес-клімату. Відзначено популярні методи та підходи до дослідження бізнес-клімату та його складових. Розвинуто поняття "бізнес-клімат" з точки зору системного підходу. Обґрунтовано кортеж параметрів, що описує бізнес-клімат як складну систему.

The article structures knowledge and develops understanding of the concept of "business climate," its essence, role, functions, typology, interrelations with other economic categories, priority of changes, and responsibility for its condition. The modern concept of the business climate has undergone significant transformations, from interpreting its essence as structured conditions to a complex system. The gradual increase in the complexity of researching the business climate and the business environment as a system is characterized. The existing complexity of the business climate is due to the rapid development of business, its forms, and types.

Indicators characterizing the level or quality of the business climate are summarized. Business development requires transformations and an appropriate business environment, making the relationship between business outcomes and the conditions for achieving them quite close. Popular methods and approaches to studying the business climate and its components are noted. Generally, researchers use a comprehensive approach, index method, and ratings; however, these methodological approaches have several limitations and drawbacks, reducing trust in the results of their application. The definition of the concept of "business climate" is substantiated, and its structure is described from a systemic approach perspective. The business climate is an open and complex system, the functioning of which is determined by the conditions, opportunities, and results of business activity and investment attractiveness of business systems, whose internal structure is

interconnected with the external environment by a common goal-ensuring systemic integration and overall competitiveness through the realization of a unique way of transforming opportunities into needs under specific circumstances of place and time. The strategy for changing the quality of the business climate will be based on finding the optimal way to achieve the minimal difference between the target and actual quality of the business climate. The target benchmark will be determined based on the prediction of real possibilities and current goals of territorial development.

Ключові слова: бізнес-клімат, бізнес-середовище, бізнес, умови, поняття, метод, показники, індикатори, економіка, підприємництво, ділова активність.

Key words: Business Climate, Business Environment, Conditions, Concept, Method, Indicators, Business, Economy, Entrepreneurship, Business Activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На початку свого розвитку ідея "бізнес-клімату" в основному стосувалася досліджень зовнішнього оцінювання привабливості окремих територій з регуляторної чи не регуляторної точок зору за допомогою рейтингування. Вже не раз зазначалося, що сама методологічний підхід зовнішнього оцінювання на основі побудови рейтингів має свої переваги, обмеження та недоліки, та дає в основному можливість зовнішнього порівняння територій за окремими показниками бізнес-клімату, чого було колись цілком достатньо для стратегічної діяльності.

Наразі природа прояву категорії "бізнес-клімат" одночасно розширилася та структурувалася більш детально, тим самим суттєво ускладнилася в наслідок того, що сучасні бізнес-моделі стали більш розвиненими і складними. І цей процес стабільно змінний. Звідси сучасні бізнес-моделі вимагають відповідного розвитку середовища їх функціонування, тому завдання виявлення та моніторингу тенденцій його ключових показників, висвітлення проблемних питань, ефективних рішень тощо завжди в тренді.

Загалом, стрімкий розвиток та актуалізація питань бізнес-клімату пояснюється тим, що постійні зміни зовнішнього середовища та відповідних внутрішніх структур складних систем бізнесу постійно вимагають перегляду традиційних підходів до розуміння вже звичних нам понять та категорій з метою уточнення, актуалізації уявлення їх поточного змісту, виявлення нових властивостей та змін, що лягає в основу сучасних бізнес-рішень.

Отже, сучасні знання про бізнес-клімат потребують актуалізації та структуризації з метою упорядкування існуючих здобутків та виявлення прогалин чи перспектив розвитку, що і визначає актуальність теми дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Активно висвітлюються дослідниками бізнес-клімату прогалини регуляторного середовища [1, 2, 3], умов функціонування малого підприємництва [4, 5, 6], проблем побудови індикаторів бізнес-клімату [7—10, 11, 12, 13, 14], результати зовнішнього оцінювання (рейтингування) територій [15, 16] тощо. Втім, недостатньо уваги приділяється побудові моделі бізнес-клімату, яка б формувала середовище відповідне потребам бізнесу та регіону в цілому. Пошук ідеальної (максимально сприятливої) моделі бізнес-клімату залишається не вирішеним складним питанням. Також, сама методологія дослідження бізнес-клімату вимагає змін відповідно до зростаючої складності сучасних бізнес-процесів та моделей.

гуювання) територій [15, 16] тощо. Втім, недостатньо уваги приділяється побудові моделі бізнес-клімату, яка б формувала середовище відповідне потребам бізнесу та регіону в цілому. Пошук ідеальної (максимально сприятливої) моделі бізнес-клімату залишається не вирішеним складним питанням. Також, сама методологія дослідження бізнес-клімату вимагає змін відповідно до зростаючої складності сучасних бізнес-процесів та моделей.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є структуризація знань про сучасний бізнес-клімат як складну систему.

Для досягнення цієї мети було сформульовано та вирішено такі завдання:

- розвинуто суть бізнес-клімату, охарактеризовано ролі, функції, типологію, взаємозв'язки із іншими економічними категоріями, пріоритетність змін та коло відповідальних за рівень (якість) бізнес-клімату;
- обґрунтовано кортеж параметрів, що описує бізнес-клімат як складну систему.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Затребуваною тематикою як ніколи є "бізнес-клімат", незважаючи на значну кількість досліджень з кінця XX ст. (70 роки). Здобутки М. Портера, Дж. Стігліца, К. Шваба, Дж. Д. Сакса та інших розгорнулися до рівня функціонування провідних організацій та видань, присвячених дослідженню бізнес-клімату, а саме: Всесвітній банк (World Bank), Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund, IMF), Всесвітній економічний форум (World Economic Forum, WEF), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Інститут керуючих промисловості (IH), Форум економічного співробітництва в Азії-Тихоокеанському регіоні (АРЕС), Консультативна рада бізнесу (Business Advisory Council) та інші.

В Україні заслуговують на увагу установи і організації з дослідження різних сфер бізнес-клімату: Transparency International Ukraine, Інститут економічних досліджень та політики (ІЕДП), Інститут економіки та прогнозування (ІЕП), Інститут розвитку Інтернет-суспільства (ІРІС), Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, Центр економічної стратегії, Національний університет "Києво-Могилянська академія",

Центр розвитку інновацій (CID), Дія.Бізнес, Офіс ефективного регулювання (BRDO), Фонд розвитку підприємництва, Національна платформа малого та середнього бізнесу та інші. Їх дані активно використовуються для наукових напрацювань з тематики проблем бізнес-клімату. Значна частка робіт присвячена зовнішньому оцінюванню та порівнянню за показниками територій, країн [15, 16, 7—10, 11, 12, 14].

Переважає визначення суті бізнес-клімату обумовлено семантичними складовими "бізнес" і "клімат", що загалом стосується комплексу умов, які визначають середовище функціонування бізнесу окремої території у певний період та обумовлює відповідну поведінку суб'єктів господарювання за параметрами активності, залучення інвестицій тощо. В свою чергу, зазначені умови (правові, інституціональні, соціальні, економічні та політичні тощо) виступають обставинами (сприятливими чи ні), що обумовлюють, роблять можливими, створюють, продукують, сприяють, визначають бізнес-дії (рішення). У інший спосіб бізнес-клімат ще називають діловим середовищем, що також відповідає дійсності. Також базове розуміння бізнес-клімату дає Світовий банк — бізнес-середовище включає набір інституціональних, нормативно-правових та регуляторних умов, що обумовлюють роботу бізнесу [17].

Бізнес-клімат, як мінімум, визначається такими станами як сприятливий, частково сприятливий, несприятливий, що обумовлює особливості прийняття управлінських рішень за конкретних умов, і тим самим, визначає модель поведінки суб'єктів господарювання, наприклад, в податковій сфері це буде: опортуністична, сумлінна, байдужа.

Сталим є твердження про пряму залежність між бізнес-кліматом і економічним зростанням, зокрема, сприятливий бізнес-клімат залучає інвестиції, розвиває економіку та підприємництво, і навпаки, несприятливий — обумовлює відтік капіталу і рецесію економіки.

Основне призначення бізнес-клімату сприяти інвестиційній привабливості та діловій активності території. Звідси у разі відсутності можливості проведення оцінювання бізнес-клімату, можна завжди дослідити його якість за рівнем і динамікою показників інвестиційних потоків та ділової активності суб'єктів господарювання за відкритими даними станом на певний період для конкретної території.

Пріоритетною функцією бізнес-клімату для України зараз виступає забезпечення стійкості бізнесу, тобто спроможності та здатності бізнесу вчасно відповідати ефективними рішеннями на будь-які зміни за умов збереження основних властивостей системи протягом максимально тривалого періоду часу.

При цьому, окрім забезпечення сприятливих умов український бізнес вимагає дотримання прозорості та формування довіри між усіма суб'єктами бізнес-клімату, що на жаль не враховано у типових методиках дослідження якості бізнес-клімату, які в основному базуються на опитуваннях, експертному оцінюванні. В такому випадку ми говоримо про якість бізнес-клімату. За умов дослідження кількісних показників бізнес-клімату, зокрема рейтингові оцінки, результати економіко-

математичного моделювання відповідних показників, то мова йде про рівень бізнес-клімату. Систематичний перегляд якості (рівня) бізнес-клімату забезпечить основу для прийняття управлінських рішень випереджаючого характеру, що в умовах екстреного виживання держави вкрай важливо.

Таким чином, зважаючи на широкість та багатоаспектність прояву природи бізнес-клімату (BC), структурувати знання про нього можна у вигляді наступного кортежу параметрів:

$$BC = \langle Gbc, Fbc, Sbc, Obc, Ibc, Mbc, Ebc, Kbc, t \rangle \quad (1),$$

де Gbc — множина цілей бізнес-клімату;

Fbc — множина функцій бізнес-клімату;

Sbc — множина суб'єктів бізнес-клімату;

Obc — множина об'єктів бізнес-клімату;

Ibc — множина показників рівня (якості) бізнес-клімату;

Mbc — множина методів оцінювання рівня (якості) бізнес-клімату;

Ebc — множина оцінок рівня (якості) бізнес-клімату;

Kbc — множина критеріїв прийняття управлінських рішень за даними оцінок рівня (якості) бізнес-клімату;

t — час або період дослідження бізнес-клімату.

Тоді, стратегія змін рівня (якості) бізнес-клімату $\overrightarrow{Sbc}$:

$$\overrightarrow{Sbc} = (v_1, v_2, \dots, v_n) \quad (2),$$

базуватиметься на пошуку оптимального шляху досягнення мінімальної різниці між цільовим рівнем (якості) бізнес-клімату $I_{t(x)}^{max}$ і фактичним $I_{t(x)}^{fact}$:

$$v_x = I_{t(x)}^{max} - I_{t(x)}^{fact} \quad (3).$$

Складним питанням залишається обґрунтування саме цільового рівня або якості бізнес-клімату з точки зору пошуку певного ідеалу моделі, що у динаміці забезпечувала б необхідні сприятливі умови для розвитку бізнесу.

На наш погляд цільовий орієнтир $\overline{V_{bc}}$ визначатиметься виходячи із передбачення реальних можливостей Pbc та поточних стратегічних цілей Gbc територіального розвитку:

$$\overline{V_{bc}} = \{Gbc, Pbc\} \rightarrow \max \quad (4).$$

Відповідно до вище зазначеного, можемо констатувати, що бізнес-клімат дійсно складне та багатоаспектне поняття, що визначається з точки зору системного підходу. Безпосередньо бізнес-клімат це відкрита, складна система, функціонування якої визначають цілі, умови, можливості і результати ділової активності та інвестиційної привабливості бізнес-систем, внутрішня структура яких взаємопов'язана із зовнішнім середовищем спільною метою — одночасним забезпеченням системної інтеграції та конкурентоспроможності загалом шляхом реалізації унікального способу перетворення можливостей у потреби за конкретних обставин місця та часу.

До основних цілей бізнес-клімату відносять наступне:

- розвиток підприємництва, інфраструктури,
- зростання економіки та якості життя,
- передбачуваність, стабільність, надійність, стійкість регуляторного середовища,

— сприяння розвитку конкурентоспроможності та інвестування.

Коло функцій бізнес-клімату досить широке:

- інвестиційна (сприяє залученню інвестицій), стимулююча (активізує бізнес),
- регулююча (регуляторне середовище визначає поведінку бізнесу, його ризики),
- соціально-економічна (сприяє зайнятості, зростання рівня життя), легалізаційна (сприяє прозорості, відкритості та стабільні умови ведення бізнесу),
- конкурентна (забезпечує рівень конкуренції, прозоре конкурентне середовище),
- розподільча (розподіляє ресурси між регіонами, галузями, бізнесом), стабілізуюча (забезпечує передумови стабільності території, знижує ризики та коливання ринків). Саме функції визначають сфери умов чи факторів, що характеризують якість (рівень) бізнес-клімату.

Об'єкти бізнес-клімату стосуються тих, на кого безпосередньо впливає бізнес-середовище: бізнес, інвестори, працівники, споживачі та інші. Суб'єкти бізнес-клімату безпосередньо впливають на формування бізнес-середовища: уряд, державні органи, інститути (фінансові, інвестиційні, міжнародні та інші), професійні та бізнес-об'єднання та інші. Саме об'єктно-суб'єктна взаємодія визначає якість (рівень) бізнес-клімату, що і повинно виступати об'єктом наукових та прикладних досліджень.

Сукупність показників, що характеризують бізнес-клімат, загалом, поділяється за критерієм віднесення до регуляторного та нерегуляторного середовища, яка уточнюється за наступними сферами: економічні, фінансові, соціальні, інвестиційні, міжнародні тощо. Також, залежно від обраного методу дослідження, показники бізнес-клімату існують кількісні (рейтингові, індексні тощо) та якісні (сприятливий, несприятливий). Все різноманіття сукупності показників комплексно описує якості досліджуваного бізнес-клімату. Переважна більшість кількісних показників базуються на результатах соціологічних та експертних методів дослідження, що обумовлює їх певну суб'єктивність.

Методологія дослідження бізнес-клімату загалом опирається на методи побудови рейтингів, індексний метод, експертні методи, соціологічні (опитування), методи економіко-математичного моделювання, зокрема економетричні, прогнозування, сценарний, також порівняльний аналіз та інші. Переважна більшість показників визначаються на основі результатів опитування представників бізнесу, що обумовлює їх суб'єктивність. Втім, лише комплексне їх застосування забезпечує достовірність отриманих значень показників бізнес-клімату. Крім того, результати актуальні лише на період t.

Вагомим аспектом є визначення ключових індикаторів (оцінок) та критеріїв прийняття рішень за їх значенням. Складність цього завдання визначає ланцюг наступних питань:

- який показник є ключовим,
- яка його міра та область допустимих значень,
- які значення є критичними чи допустимими за конкретних умов,

— які рішення слідують чи не слідують за настанням певного значення показника,

— після прийнятих рішень, який тепер показник є ключовим і так далі.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Сучасне поняття бізнес-клімату зазнало значних трансформацій, від тлумачення суті в якості структурованих умов, критеріїв, факторів до складної системи. Наявна складність бізнес-клімату обумовлена стрімким розвитком бізнесу, його форм та видів. Оновлення бізнесу вимагає трансформацій середовища функціонування, тому взаємозв'язок достатньо щільний між результатами бізнесу та умовами їх отримання. Отже, результати діяльності суб'єктів господарювання впливають на трансформацію бізнес-середовища і навпаки, умови функціонування та розвитку визначають модель поведінки бізнес-суб'єктів. Дуальна природа бізнес-клімату пояснюється суб'єктивно-об'єктивною взаємодією, тому вимагає одночасного розгляду його ролі як причини певного рівня ділової активності та інвестування, так і наслідків державної, зокрема регуляторної політики щодо діяльності суб'єктів господарювання в регіоні та в цілому по країні.

Для структуризації знань про бізнес-клімат запропоновано використовувати кортеж визначених параметрів, що дає змогу впорядкувати вхідну інформацію про бізнес-клімат та забезпечити підґрунтя та достовірність його дослідження. Напрямом подальшого наукового пошуку є здійснення аналізу дифузійних показників бізнес-клімату України та дослідження бізнес-клімату IT сектору України.

Література:

1. Біла І.С., Насікан Н.І. Бізнес-середовище в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 17. С. 127—131.
2. Головащенко В.П., Сидорова А.В. Сучасне бізнес-середовище України. Вісник СНТ. 2018. Т. 1. № 10. С. 145—148.
3. Bobrovska, N., Sukhorukova, A., & Burkovska, A. Transformation processes of the business environment in the context of european integration of Ukraine. Modern Economics. 2022. 34. P. 13—20.
4. Salaghe F. et al. Business Climate in the Eye of the Employer. Review of Regional Studies. 2020. Т. 50. № 1. P. 70—109.
5. Швець, Г. О. Сучасне бізнес-середовище малого та середнього підприємництва в Україні. Вісник Приазовського державного технічного університету. 2017. № 34. P. 31—39.
6. Голомб В.В., Оглобіна В.О. Підприємницька діяльність в Україні під час війни: особливості та проблеми. Інфраструктура ринку. 2023. № 72. С. 66—71.
7. Los V., Ocheretin D. Construction of business confidence index based on a system of economic indicators. SHS Web of Conferences. EDP Sciences, 2019. Т. 65. С. 06003.
8. Semerikov, S., Kucheroва, H., Los, V., Ocheretin, D. Neural Network Analytics and Forecasting the Country's

Business Climate in Conditions of the Coronavirus Disease (COVID-19). Conference: 7th International Conference "Information Technology and Interactions" (IT&I-2020) At: Kyiv, Ukraine.

9. Ocheretin, D., Los, V., Kucheroва, H., Bilska, O. An alternative approach to modeling the country's business climate in conditions of limited information. E3S Web of Conferences. EDP Sciences, 2020. T. 166. C. 13024.

10. Los V., Ocheretin D. Forecasting of the business confidence index of Ukraine on the basis of neural networks technologies. Bulletin Zaporizhzhia national university. Economic sciences. 2019. № 3 (43). 55—60.

11. Заєць С. В. Індекси ділової активності — індикатори стійкості в умовах війни. Сучасна статистика: проблеми та перспективи розвитку. URL: <http://194.44.12.91:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/259/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B02023-26-2-2024-204-210.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 01.07.2024).

12. Melnyk M. et al. Business environment of regions in Ukraine: Peculiarities of structuralinstitutional changes. Problems and Perspectives in Management. 2021. T. 19. № 1. P. 456—469.

13. Shovkun, I. Investment climate as a factor of industrial development in Ukraine. Economy and forecasting. 2019. №4. P. 67—100.

14. Паславська О. І. Бізнес-клімат як індикатор економічного та політичного розвитку регіонів країни. Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека". 2021. № 6. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2021-6-7772>

15. Сторонянська І., Бенівська Л. Бізнес-клімат регіону як чинник забезпечення стійкого економічного зростання. Economics and Law. 2021. № 3 (62). С. 37—46.

16. Морозова О. Г. Роль бізнесклімату в управлінні економічною діяльністю регіону. Вестник Херсонского национального технического университета. 2021. №. 1 (76). С. 219—225.

17. World Bank Group. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org/en/search?q=Business+Climate-&Type=Research> (дата звернення: 01.07.2024).

References:

1. Bila, I.S. and Nasikan, N.I. (2017), "Business environment in Ukraine", Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky, vol. 17, pp. 127—131.

2. Holovaschenko, V.P. and Sydorova, A.V. (2018), "Modern business environment of Ukraine", Visnyk SNT, vol. 1, no. 10, pp. 145—148.

3. Bobrovska, N. Sukhorukova, A. and Burkovska, A. (2022), "Transformation processes of the business environment in the context of european integration of Ukraine", Modern Economics, vol. 34, pp. 13—20.

4. Salaghe, F. (2020), "Business Climate in the Eye of the Employer", Review of Regional Studies, vol. 50, no. 1, pp. 70—109.

5. Shvets', H.O. (2017), "The current business environment of small and medium business in Ukraine", Visnyk Pryazovskoho derzhavnogo tekhnichnoho universytetu, vol. 34, pp. 31—39.

6. Holomb, B.V. and Ohlobina, V.O. (2023), "Entrepreneurial activity in Ukraine during the war: peculiarities and problems", Infrastruktura rynku, vol. 72, pp. 66—71

7. Los, V. and Ocheretin, D. (2019), "Construction of business confidence index based on a system of economic indicators. SHS Web of Conferences", EDP Sciences, vol. 65, p. 06003.

8. Semerikov, S. Kucheroва, H. Los, V. and Ocheretin, D (2020), "Neural Network Analytics and Forecasting the Country's Business Climate in Conditions of the Coronavirus Disease (COVID-19)", 7th International Conference "Information Technology and Interactions", Kyiv, Ukraine.

9. Ocheretin, D. Los, V. Kucheroва, H. and Bilska, O. (2020), "An alternative approach to modeling the country's business climate in conditions of limited information", E3S Web of Conferences. EDP Sciences, vol. 166, p. 13024.

10. Los, V. and Ocheretin, D. (2019), "Forecasting of the business confidence index of Ukraine on the basis of neural networks technologies", Bulletin Zaporizhzhia national university. Economic sciences, vol. 3 (43), pp. 55—60.

11. Zaiets', S.V. (2023), "Indices of business activity — indicators of stability in war conditions", Suchasna statystyka: problemy ta perspektyvy rozvytku, available at: <http://194.44.12.91:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/259/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B02023-26-2-2024-204-210.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Accessed 01.07.2024).

12. Melnyk, M. (2021), "Business environment of regions in Ukraine: Peculiarities of structuralinstitutional changes", Problems and Perspectives in Management, vol. 19, no. 1, pp. 456—469.

13. Shovkun, I. (2019), "Investment climate as a factor of industrial development in Ukraine", Economy and forecasting, vol. 4, pp. 67—100.

14. Paslavs'ka, O.I. (2021), "Business climate as an indicator of the economic and political development of the country's regions", Publichne administruvannia ta natsional'na bezpeka, vol. 6. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2021-6-7772>

15. Storonians'ka, I. and Benovs'ka, L. (2021), "The business climate of the region as a factor in ensuring sustainable economic growth", Economics and Law, vol. 3 (62), pp. 37—46.

16. Morozova, O.H. (2021), "The role of the business climate in managing the economic activity of the region", Vestnyk Khersonskoho natsyonal'noho tekhnicheskoho unyversytetu, vol. 1 (76), pp. 219—225.

17. World Bank Group (2024), available at: <https://www.worldbank.org/en/search?q=Business+Climate-&Type=Research> (Accessed 01.07.2024).

Стаття надійшла до редакції 04.08.2024 р.